Adina Dragomirescu

A (SE) ȚINE – DE LA VERB LEXICAL LA VERB COPULATIV ȘI ASPECTUAL[1]

1. INTRODUCERE

1.1. Proiectul de cercetare

Analiza modului în care verbul *a (se) ține* (un verb de mișcare în sens larg, care exprimă poziționarea față de un reper) a trecut de la valoarea lexicală la cea copulativă și aspectuală face parte din proiectul de cercetare *Moving towards aspect, copula and passive. The diachronic reanalysis of motion verbs in Romanian (MOV) / De la verbe de mișcare la verbe aspectuale, copulative și pasive. Reanaliza diacronică a verbelor de mișcare în română*, desfășurat în perioada mai 2018 – aprilie 2020 în cadrul Institutului de Cercetări al Universității din București, de o echipă formată din Adina Dragomirescu, Alexandru Nicolae, Raluca Brăescu, Irina Nicula Paraschiv, Adnana Boioc, Mădălina Botez, Ștefania Costea.

Obiectivul principal al proiectului este analiza proceselor prin care anumite verbe de mișcare, cu sau fără deplasare, s-au gramaticalizat în română ca:

(a) verbe aspectuale și inceptive (vezi și Guțu Romalo 1961, GALR I: 457–459): *a (se) apuca de, a se opri din, a se porni pe, a prinde a/să, a se pune pe, a urma, a sta să, a-i veni să*;

(b) verbe copulative (vezi și GBLR: 479–480): *a ajunge, a ieși, a se prinde, a rămâne, a trece de, a se ține, a veni*;

(c) auxiliare pasive (Iordan 1950; GALR II: 136–137, Dragomirescu, Nicolae 2014): *a se afla, a veni.*

Pentru fiecare dintre verbe, cu ajutorul studiului de corpus, este necesară identificarea contextului-cheie (engl. *switch context*, Heine 2002: 85) care a permis schimbarea sau a ambiguității (engl. *surface ambiguity*, Harris și Campbell 1995: 51) care a determinat reinterpretarea structurii. Un alt aspect important este analiza felului în care sensul lexical al fiecărui verb (adesea deictic) s-a păstrat atunci când verbul a căpătat valoare aspectuală, copulativă ori de auxiliar pasiv.

[1] Această cercetare a fost finanțată de Ministerul Cercetării și Inovării, CNCS – UEFISCDI, prin proiectul numărul PN-III-P1-1.1-TE-2016-0341, derulat în cadrul PNCDI III. O variantă a acestui articol a fost prezentată la *Al 18-lea Colocviu Internațional al Departamentului de Lingvistică. Româna și limbile romanice*, organizat la Universitatea din București, pe 23–24 noiembrie 2018.

BDD-A30637 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:15 UTC)

1.2. Stadiul cercetării

Din lucrările despre gramaticalizare este cunoscut faptul că, în limbile lumii, verbele de mișcare se gramaticalizează mai ales ca auxiliare de timp și de aspect (Heine și Kuteva 2002). Transferul metaforic spațiu–timp favorizează acest proces de gramaticalizare (Bybee, Perkins, Pagliuka 1994: 269, Stolova 2005). Pe lângă valorile aspectuale, care fac deci obiectul unei bibliografii destul de extinse, verbele de mișcare românești au ajuns să aibă valori mai puțin studiate (verb copulativ, auxiliar pasiv): trecerea [verb de mișcare > verb copulativ] este o situație neînregistrată de Heine și Kuteva (2002) în lexiconul lor, iar procesul [verb de mișcare > auxiliar pasiv] este ilustrat, din câte se știe, (numai) de verbele *venire* și *andare* din italiană. Verbe copulative care își au originea în verbe de mișcare există și în alte limbi romanice (1), însă nu au fost studiate din punctul de vedere al gramaticalizării (Van Peteghem 1991: 158–159).

(1) fr. *tomber, retomber, passer, rester, demeurer, apparaître*
sp. *tornarse, mantenerse, quedar, mostrarse*
it. *tornare, venire, restare, rimanere*

În ceea ce privește mecanismul care explică cele trei procese, este clar că nu se poate vorbi despre gramaticalizare în sens tehnic, singura trăsătură comună fiind pierderea capacității verbului de a atribui roluri tematice (vezi Roberts, Roussou 2013). În unele dintre aceste procese, intervine mecanismul de *reanaliză*, un mecanism care schimbă structura internă a construcților sintactice, fără a produce modificări de suprafață (Harris, Campbell 1995: 50); acesta explică adesea trecerea de la verb de mișcare la verb aspectual și de la verb de mișcare la verb copulativ. Fenomenul de *gramaticalizare*, definit drept transformarea itemilor lexicali în elemente funcționale (vezi Roberts, Roussou 2003: 20, 36, 194 și bibliografia) explică numai trecerea de la verb de mișcare la auxiliar pasiv, celelalte schimbări reprezentând diferite stadii de gramaticalizare, adesea incipiente, dacă se adoptă o teorie a gramaticalizării ca fenomen înglobând mai multe etape (ca la Heine 2002, Heine, Kuteva 2002, între alții).

1.3. Relația verb de mișcare –> verb copulativ/aspectual

În româna modernă, există mai multe verbe copulative care provin de la verbe aspectuale: (a) verbe care la origine exprimă mișcarea/schimbarea de localizare: *a ajunge, a ieși, a trece, a veni*; (b) verbe care la origine exprimă localizarea: *a rămâne*; (c) verbe care la origine exprimă un tip de mișcare fără deplasare: *a se prinde, a se ține*. În româna veche, inventarul era și mai bogat (vezi Dragomirescu 2016: 151–163).

Este destul de bine reprezentată și clasa verbelor aspectuale care provin din verbe de mișcare: (a) verbe care la origine exprimă mișcarea/schimbarea de localizare:

BDD-A30637 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:15 UTC)

a se opri din, a se porni să, a se pune pe, a urma; (b) verbe care la origine exprimă localizarea: *a sta să*; (c) verbe care la origine exprimă un tip de mișcare fără deplasare: *a se apuca de, a (se) prinde (să)*.

Intuiția care trebuie verificată pentru toată lista de verbe, și pe care o vom verifica aici pentru *a se ține*, este aceea că aceleași tipuri de verbe de mișcare au devenit și verbe copulative, și verbe aspectuale. O astfel de intuiție – rezultat exclusiv al analizei verbelor românești în discuție – nu a fost formulată/testată până acum. Există însă generalizări care privesc procese de gramaticalizare în care sunt implicate clase întregi de verbe; de exemplu, Dik (1987) subliniază tendința verbelor copulative de a se gramaticaliza ca verbe auxiliare. În privința dublei tendințe a verbelor de mișcare de a căpăta atât valori aspectuale, cât și copulative, este de remarcat că aproape în toate situațiile una dintre noile valori este mai pregnantă (de unde și încadrarea în lista de mai sus), iar cealaltă mai rară. De exemplu, verbul *a (se) apuca* a ajuns să se folosească în primul rând cu valoare aspectuală (2a), însă este atestată, în limba populară, și utilizarea copulativă (2b,c):

(2) a. *Omul **s-a apucat** de treabă.*
b. *Acum, de când **a apucat** măricel* [băiatul], *ne e de mare trebuință.* (Reteganul, P.I. 15/10, în DA, s.v. *apuca*)
c. *Acum, la bătrânețe…, baba bătrână **apucă** grea.* (Frâncu-Candrea, M. 258, în DA, s.v. *apuca*)

Așadar, în cele ce urmează, ne vom ocupa de verbul *a (se) ține,* ca exponent al unei clase de verbe care la origine exprimă un tip de mișcare fără deplasare: *a se apuca, a (se) prinde, a se ține* (vezi Botez, Dragomirescu 2019), considerând că analiza proceselor sintactice în care este implicat acest verb poate aduce contribuții la studiul general al gramaticalizării, din moment ce Heine și Kuteva (2002), în lexiconul lor de gramaticalizare, înregistrează pentru intrarea KEEP numai utilizarea ca verb aspectual exprimând valoarea [continuu].

2. VALORILE VERBULUI *A (SE) ȚINE* ÎN ROMÂNA ACTUALĂ

În limba de azi, *a se ține* are valoare copulativă, fiind urmat de adjective calificative (3a) și de substantive relaționale (3b):

(3) a. *El **se ține** tare/tânăr.*
b. *El **se ține** frate cu Ion.*

Prima dintre utilizări este atestată și în franceză, ceea ce sugerează că, probabil, există o motivație interlingvistică a acestui tip de proces:

BDD-A30637 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:15 UTC)

(4) a. ***Se tenir*** <u>pour</u> *battu*.
b. *Les gens du commerce qui* ***se tiennent*** *tous* <u>pour</u> *des petits et grands astucieux de profession s'avèrent le plus souvent dans la pratique comme d'insurpassables gaffeurs.* (Céline, *Voyage*, 1932, p. 217 – *Trésor de la langue française,* atilf.fr)

O altă utilizare este cea de verb „atributiv", urmat de un complement predicativ al obiectului, exprimat prin substantive precedate de prepoziții ale calității:

(5) *El te* ***ține*** <u>de</u> *fraier.*

Ca verb aspectual, *a se ține* exprimă două valori diferite: o valoare continuativă/ iterativă, atunci când este urmat de un complement prepozițional cu prepoziția *de* (6a,b) și o valoare durativă, atunci când este urmat de compliniri neprepoziționale (6c); aceasta din urmă pare a fi moștenită din latină, neexistând indicii ale unui proces de gramaticalizare pe teren românesc.

(6) a. *El* ***se ține*** *de treabă.*
b. *El* ***se ține*** *de prostii.*
c. *Ședința* ***ține*** *două ore.*

3. VALORILE VERBULUI *A (SE) ȚINE* ÎN ROMÂNA VECHE

Pentru a descrie situația verbului *a (se) ține* în româna veche, am pornit de la prezentarea contextelor din DLR și am realizat un studiu de corpus, folosind lista de texte din SOR (Timotin 2016).

3.1. Verb copulativ

Pentru ipostaza de verb copulativ, atestările din corpus indică faptul că sursa schimbării o reprezintă contexte ambigue în care se face referire la localizare (7a,b) sau la postură (7c), verbul *a se ține* fiind urmat de un adjectiv sau de o grupare adjectivală, eventual adverbială (7c):

(7) a. *Că opreaşte amu cu această pildă înălțarea celor ce* ***se țin*** [*cu mintea* <u>*prea sus*</u>]$_{Adj.}$ (CC^{2}.1581: 12, în DLR, s.v. *ține*)
b. *Iară cine iaste întru noi mai bun de alalți* ***să nu se ție*** [*mare*]$_{Adj}$ *și* <u>*să nu se prea-înalțe*</u>. (CC^{2}.1581: 93, în DLR, s.v. *ține*)
c. *Ea* ***se ținea*** [<u>*drept*</u>]$_{Adv}$, *vorbea rar și chibzuit.* (Slavici, O. II, 46, în DLR, s.v. *ține*)

BDD-A30637 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:15 UTC)

A se ţine urmat de un adjectiv apare frecvent în corpus, în texte de tip diferit. Frecvența utilizării este una dintre condițiile de gramaticalizare:

(8) a. *nu pot cunoaşte orbitura lor, ce **se ţin** mai mândri şi mai înţelepţi.* (CC[1].1567: 75[v])
b. *Derept aceaia trebuiaşte să ştiţi rugăciunea creştinească, deaca **vă ţineţi** creştini şi botezaţi, că rugăciunea iaste arma voastră.* (CC[1].1567: 82[v])
c. *Aşa fac şi acmu cei oameni ce **se ţin** mai buni şi mai sfinţi decât alalţi.* (CC[1].1567: 164[r])
d. *Acesta iaste tâlcul aceştii evanghelie, Fraţii miei, cu ceastă pildă ceartă Domnul Hristos pre ceia carei se roagă în nădejdea lucrurelor sale şi **se ţin** derepţi înaintea lu Dumnezeu prentru faptele lor.* (CC[1].1567: 165[v])
e. *pre cel fecior mai mare să înţeleagem pre fariseii şi cărtularii carei **se ţinea** derepţi şi se mâniară pre Hristos unde priimiia pre păcătoşi.* (CC[1].1567: 171[r])
f. *Nu te sfădi cu nimea, **nu te ţinea** vârtos, ce milostivnic cătră toţi să fii.* (CC[1].1567: 183[r])
g. *să fim pururea deşteptaţi şi să preveghem şi **să ne ţinem** noi gata a mearge înaintea lu Dumnezeu.* (CC[1].1567: 241[r])
h. *A şasea era măreaţele, cine **se ţine** sus şi mândru; şi aceaea o trimise muierilor în lume.* (FD.1592–604: 544[v]–545[r])
i. *Întâiu, easte svârşit nălţime, când omul ş-arată măriile şi **se ţine** mai mare de alalţi.* (FD.1592–604: 575r)
j. *Şi tu **te ţini** tinăr, iar zile să vor împuţina şi tu veri muri.* (A.1620: 61[v])
k. *deaca nu s-au cercat să aibă întru sine frica lui Dumnezeu, carea să cheamă şi iaste începătură înţelepciunei, ce **s-a ţinut** ei mai înţelepţi, cum zice şi Pavel apostol.* (VRC.1645: 8[v])
l. *Vai, ceia ce **să ţân** înţălepţ de sine şi denaintea lor măiestri.* (DPar.1683: II17[r])
m. *Iară Xant să întristă foarte şi **să ţinu** înşelat de ospăţ.* (VE.1703: 197)
n. *Iară cele ce **să ţinea** mai capite dintru celelalte au zis.* (Bert.1774: 26[v])
o. *Ţăranul **nu se ţine** sătul* [fără păpușoi]. (I. Ionescu, C. 59/22, în DLR, s.v. *ţine*)
p. *Fericitând naţiunea noastră…, **ne ţinem** înşine fericiţi.* (FM.1862, 23, în DLR, s.v. *ţine*)
q. *Dacă n-am o ţară de sorghitură, parcă **nu mă ţin** sătulă.* (Șez., VI, 64, în DLR, s.v. *ţine*)

A se ţine urmat de substantive este ceva mai rar atestat și în texte mai târzii, ceea ce sugerează că structura predicativă [*a se ţine* + adjectiv] a fost primară, combinația cu substantive fiind ulterioară apariției valorii copulative:

BDD-A30637 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:15 UTC)

(9) a. *Care aceasta numai de la un grec ţarigrădean o am auzit, carele **să ţinea** mare ştiut.* (CIst.1700–50: 8[v])
b. *Badea numai cizme are / Şi **se tine** gazdă mare.* (Reteganul, CH., 20, în DLR, s.v. *ţine*)
c. *Degeaba **mă ţin** voinic, Dacă n-am arme să-ncing.* (Şez. I., 9, în DLR, s.v. *ţine*)

Posibilitatea de a lua un complement exprimat prin propoziție (infinitivală (10) sau introdusă prin *că* (11)) dovedește faptul că structura a atins un grad mai mare de gramaticalizare, așa cum rezultă din stadiile de gramaticalizare a auxiliarelor identificate de Heine (1993: 59–65):

(10) a. ***Mă ţiu** fericit a fi că mi-e a grăi astăzi înaintea ta.* (N.Test.1648 169r/18, în DLR, s.v. *ţine*)
b. ***Se ţinea** fiecare a fi cea mai frumoasă.* (Ispirescu, U., 6, în DLR, s.v. *ţine*)
(11) a. *ce le pare lor că văd mai bine decât alţii şi **se ţin** că sânt purtători orbilor.* (CC[1].1567: 75[r])
b. *Cu acest cuvânt va să smerească Hristos spre cest tânăr unde **se ţinea** că e bun unde era oarecând neşte porânceale ale lu Dumnezeu ţinut.* (CC[1].1567: 93[r])
c. *Iustinian... **se ţinea** însuşi că e prea înţelept.* (Moxa, 377/16, în DLR, s.v. *ţine*)
d. *Împăratul: Care este cea mai mare nebunie la om? **A să ţine** pe sine cineva că este înţeleptu.* (Bert.1774: 22[r])
e. *Eu **mă ţin** că sunt voinic; Fetele-mi zic: boşantic.* (Bibicescu, P.P. 207, în DLR, s.v. *ţine*)

Considerăm, mai mult convențional, că structurile de la (10) și (11) conțin un verb copulativ și un nume predicativ, deoarece numele predicativ se raportează la subiect, iar structurile sunt primare (fără reorganizare). Acestea pot însă fi interpretate și ca structuri cu predicație secundară, dacă elementul esențial pentru identificare este posibilitatea de a apărea în structuri reorganizate, din care sunt eliminate elementul de relație subordonator și verbul copulativ *a fi*:

(12) a. ***se ţin*** [~~*că sânt*~~] *purtători orbilor*
b. *unde **se ţinea*** [~~*că e*~~] *bun*
c. ***se ţinea** însuşi* [~~*că e*~~] *prea înţelept*
d. ***A să ţine** pe sine cineva* [~~*că este*~~] *înţeleptu.*
e. *Eu **mă ţin*** [~~*că sunt*~~] *voinic.*

3.2. Verb atributiv

Pentru valoarea de verb atributiv, urmat de un complement predicativ al obiectului (care se raportează la complementul direct prezent în structură), considerăm că sursa

BDD-A30637 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:15 UTC)

schimbării o reprezintă contexte ambigue, în care *a ține* păstrează valoarea lexicală, fiind urmat de prepoziția *ca,* ambiguă ca interpretare – prepoziție a comparației sau a calității (13a–d). Ulterior, tiparul s-a extins și la prepoziția *de,* în ipostaza de prepoziție a calității (13e). Așadar, pentru aceste construcții, pe lângă schimbarea lexicală a verbului *a ține* „a nu lăsa să scape" > „a considera", un rol esențial l-a avut prepoziția *ca*, deoarece a permis ambiguitatea care a favorizat reinterpretarea structurii ca fiind predicativă (de exemplu, *ca neşte streini îi* ***ţine*** înseamnă „îi ține ca și cum ar fi străini" sau, prin reanaliză, „îi consideră străini").

(13) a. *Samarean iaste Iisus Hristos, pre cine jidovii* ***ţinură*** *ca un proclet şi blăstemat, neţiind nece leagea tocmită de Dumnezeu, nece porâncile bătrânilor, şi ziseră lui.* (CC[1].1567: 136[v])
b. *Iară de-aciia nici* [*ca un proroc* ***nu-l ţinea*** *ei pre el, ce mai mare de toți și mai bun.* (CC[2].1581: 104, în DLR, s.v. *ține*)
c. *Acel om carile-i acolo acelui pământ domn... ne* ***ţinu*** *aşa ca când am vrut fi iscoade.* (PO.1582: 149/25, în DLR, s.v. *ține*)
d. *Către ai ei de feal, ca pre ai ei îi hrăneaşte, iară ai bărbatului, ca neşte streini îi* ***ţine****.* (VE.1703: 186)
e. *Dece domnia înţelegând, îndat-au poroncit de l-au slobodzit şi poroncindu să nu să teamă nime de nemic, că acele lucruri toate le-au iertat. Şi-ncă* ***au ţinut*** *şi pe ficiorul lui Batişte de rău.* (NL.~1750–66: 39)

Odată fixată valoarea de verb atributiv, *a se ține* se asociază cu complemente predicative ale obiectului (raportate la un complement direct coocurent) de tip diferit:

● adjective fără prepoziție

(14) a. *pre mişei, pre săraci, pre dosădiţi să nu-i urâm, ce, cum învaţă Pavel,* ***să ţinem*** *pre toţi mai buni decât noi.* (CC[1].1567: 63[v])
b. *iară Hristos judecă pre el şi mai laudă pre mitariul, pre care lumea* ***ţinea*** *prea mare păcătos, aşa zicând Hristos.* (CC[1].1567: 167[v])
c. *ei le* ***ţin*** *neapărate ce e de n[e]apărat.* (Prav.1581: 274[r])
d. *Iară pre ceia ce nu le ţin* ***întregi*** *goni-i-va de la sine şi le va zice: „Duce-ţi-vă de la mine, blăstemaţilor, în focul de veaci, unde-i gătat diavolului şi slugilor lui!".* (VRC.1645: 8[v])
e. *Înţeleptul: Ba înţeliaptă, de te voi nebună* ***ţinea*** *şi prin a ta nebunie înţelept să mă fac.* (CD.1698: 127)
f. *Prostatec îl* ***ţinea*** *Vasilie vodă pre Matei vodă.* (CLM.1700–50: 229[r])
g. *spun să hie dzis vornicul de Ţara de Sus, pre carele îl* ***ţinea*** *ei mai prostatec dentr-alţii în sfatŭ.* (CLM.1700–50: 237[v])

BDD-A30637 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:15 UTC)

h. *de au ieşit în doao rânduri den scaun şi după sminteala sa şi în Ţara Muntenească cu căzacii, tot* ***au ţinut*** *domniia lui Vasilie vodă nestricată la împărăţie, până ce au sosit Ştefan vodă la Roman.* (CLM.1700–50: 297^{v})
i. *Bertoldu: Cărbunii cei acoperiţi* ***ţin*** *cenuşa herbinte.* (Bert.1774: 38^{v})

● substantive cu citire de tip „gen” (engl. *kind*)

(15) a. *Să neştene va amăgi[!] atare vergură, carea incă n-ară fi obrocită şi va durmi cu însa, să-i dea dzeastrea şi şi-o* ***ţinie*** *muiare.* (PO.1582: 252)
b. *Sluga sa şi pe cela ce-l* ***ţinea*** *fecior de suflet.* (Prav. 105, în DLR, s.v. *ţine*)

● adjective participiale

(16) a. *Că zice cum mirul usucă pre trup şi-l* ***ţine*** *neputrezit în multă vreame.* (CC^{1}.1567: 16^{v})
b. *Doară pentru lăcomia lumiei aceale trupure neîngrupate* ***ţin***. (CC^{1}.1567: 17^{r})
c. *cum să sloboadză acasă cu voi fratele vostru carele* ***ţine*** *prins.* (PO.1582: 152)
d. *ce fiind la hire foarte prostatec, îl scoasesă den împărăţiie şi-l* ***ţinea*** *ascuns între grădini.* (CLM.1700–50: 202^{v})
e. *şi au legat pre câţva boieri, câţi au fost mai capete şi i-****au ţinut*** *pen ieşitori închişi, peste ştirea veziriului.* (CLM.1700–50: 211^{v})
f. *Îi încungiurase Vasilie vodă şi cu nişte neamţi ai săi, de-i bătea şi tot* ***au ţinut*** *cetatea toată vara închisă.* (CLM.1700–50: 263^{v})
g. *neştiindu nemic de vinirea lui Gligorie-vodă, că-l* ***ţinea*** *viziriul tăinuit.* (NL.~1750–66: 35)
h. *Că de multe ori să prilejaşte, cei denafară încungiură pre cei dinlăuntru şi-i* ***ţin*** *închişi şi-i flămândzăscu.* (NL.~1750–66: 48)
i. *de vreme că n-am păzit porunca lui, nici am putut într-o noapte* ***să ţinem*** *puiul închis.* (Bert.1774: 27^{r})
j. *de vreme că un ceas n-aţi putut* ***să ţineţi*** *încuietă o cutâie.* (Bert.1774: 29^{r-v})

● propoziții; structurile de tip (17a) pe de o parte sugerează un grad mai mare de gramaticalizare, iar, pe de altă parte, ca și cele de la (11), aparțin numai convențional complementului predicativ al obiectului, posibilitatea de a reorganiza structura prin eliminarea elementului de relație și a verbului copulativ *a fi* sugerând interpretarea ca predicații secundare (17b)

(17) a. *Ca neşte duşmani ne* ***va ţinea*** *că sintem, că l-am lăsat de au omorât pre fiiul său.* (Sind.1705: 82^{v})
b. *Ca neşte duşmani ne* ***va ţinea*** [~~*că sintem*~~]

BDD-A30637 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:15 UTC)

3.3. Verb aspectual

Pentru ipostaza de verb aspectual durativ, cel mai probabil sursa schimbării o reprezintă contextele în care *a ține* păstrează sensul lexical („a se lega, a se agăța de", dar și „a păstra, a menține") și în care este urmat de construcții prepoziționale cu *de,* ambigue ca interpretare (18a). Sunt frecvente în limba veche și structuri ambigue similare fără *de* (18b-c).

(18) a. *Nime nu poate a doi dom[ni] sluji… Sau de unul* ***se va ține****, pre altul va părăsi.* (Ev. sl.-rom. 144/12, în DLR, s.v. *ține*)
b. *Ce să nu ne grijim de aceastea ale lumiei, ce toate trudele pentru învăţătura Domnului să priimim şi* ***să ne ţinem*** *foarte cu usârdie întru postire.* (CC^{2}.1581: 538–539)
c. *Unde iaste Xerxis şi Artaxerxis, aceştia carii în loc de Dumnădzău să socotiia şi mai puternici decât toţi oamenii lumii* ***să ţinea*** *până într-atâta, cât şi cu luciul mării şi cu valurile furtunii ei vrea să stăpâniască.* (CD.1698: 135)

Valoarea durativă se actualizează și în structuri de tipul *a se ține* + *de* + substantiv, care, conform atestărilor, par a fi ceva mai târzii decât cele de la (18):

(19) a. *Încă de pohtele trupului, mai vârtos* ***se ţin*** *muierile decât bărbaţii.* (FD.1592–604: 475r)
b. *Ucenicii ... tot* ***să ținea*** *de meșterșug.* (CazV.1643: 258, în DLR, s.v. *ține*)
c. *Iar de vremi ci voi* ***să vă țineți*** *așa tare de hătmănie, trebui și eu să mă ții[u], fiind stăpân a vasă mai multe.* (Herodot, 378, în DA, s.v. *ține*)
d. ***Te ții*** *de fleacuri..., om bătrân.* (Delavrancea, O. II, 212, în DA, s.v. *ține*)

În absența prepoziției *de,* apare construcția *a ține* + substantiv, cu o valoare atestată din latină, așa cum am menționat deja:

(20) a. *Numele rău puţină vreame* ***ţine****.* (FD.1592–604: 576^{v})
b. *Iară foarte* ***au ţinut*** *puţină vreame războiul.* (CLM.1700–50: 165^{r})
c. *Ce* ***au ţinută*** *foarte puţină vreame războiul.* (CLM.1700–50: 177^{r})
d. *Şi* ***au ţinut*** *acea turburare 9 dzile.* (CLM.1700–50: 201^{v})
e. *Ce,* ***n-au ţinut*** *mult aceia sfadă, curund au venit la tocmală cu împăratul nemţăsc.* (CLM.1700–50: 236^{r})
f. *Pâinea a unui sat de la Hotin ar hi putut* ***a ţinea*** *un an, sau câtă era numai în târg.* (CLM.1700–50: 260^{r})
g. *S-au scornit o ciumă mare în toată ţara în dzilele acestui domnu la vleato 7183, de la luna lui iuni, ş-****au ţinut*** *păn' la ghenar.* (NL.~1750–66: 60)
h. *Ţi să cade să faci o inimă de leu şi să arăţi vitejiia sufletului tău la această tâmplare, de vreme că atâta* ***ţine*** *durerea cât zăboveşte moarte.* (Bert.1774: 55^{v})

BDD-A30637 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:15 UTC)

Este posibil ca vechimea și frecvența mare a construcțiilor de la (20) să fi contribuit la trecerea verbului lexical către valoarea aspectuală și în alte tipare sintactice, cum este cel cu *de.*

4. CONCLUZII

Analiza datelor din româna veche în comparație cu cele din româna actuală sugerează următoarele concluzii:

(i) verbul *a (se) ține* și-a dezvoltat în română două valori speciale: valoarea copulativă (și „atributivă") și valoarea aspectuală, traseu urmat și de celelalte două verbe care exprimă o mișcare fără deplasare, *a (se) prinde* și *a (se) apuca*;

(ii) cele două valori nu pot fi explicate decât ca stadii incipiente ale unui proces de gramaticalizare: structurile cu *a ține* lexical (cu sensul „a cuprinde (cu mâna)") au fost reinterpretate ca: (a) structuri copulative sau atributive în contexte în care erau urmate de adjective și în care apăreau referiri la poziție sau la postură; în timp, s-au extins și la contexte în care referirile la poziție sau la postură s-au pierdut; pentru valoarea atributivă, singura pentru care *a ține* este urmat de prepoziții ale calității în limba veche, un rol important l-a avut și ambiguitatea prepoziției *ca* (comparație sau calitate); (b) structuri aspectuale, în contexte în care era urmat de grupuri prepoziționale cu *de*; această schimbare a fost favorizată și de existența sensului durativ, moștenit din latină;

(iii) din punct de vedere teoretic, analiza verbului *a (se) ține* (ca și a celorlalte verbe din clasa lui) sugerează că verbele de mișcare permit simultan apariția valorii copulative și a celei aspectuale (în cazul lui *a (se) ține* prima fiind proeminentă), uneori suprapuse în același context; această corelație nu a fost observată până acum nici pentru română, nici pentru alte limbi.

SURSE

A.1620 – *Alexandria*. Ed. F. Zgraon, București, Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă, 2005 (*Cele mai vechi cărţi populare în literatura română*, 11).

Bert.1774 – *Bertoldo.* Ed. Magdalena Georgescu, București, Editura Minerva, 1999 (*Cele mai vechi cărţi populare în literatura română*, 3), 157–239.

CazV.1643 – Varlaam, *Cazania*, ed. J. Byck, Bucharest, Editura Academiei, [s.a.], 1–506.

CC[1].1567 – Coresi, *Tâlcul Evangheliilor.* Ed.: Coresi, *Tâlcul evangheliilor şi molitvenic românesc*, ed. V. Drimba, București, Editura Academiei Române, 1998, 31–187.

CC[2].1581 – Coresi, *Evanghelie cu învăţătură.* Ed. S. Puşcariu, Al. Procopovici: Diaconul Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*, vol. I, *Textul*, București, Socec, 1914.

CD.1698 – Dimitrie Cantemir, *Divanul*. Ed.: D. Cantemir, *Opere complete*, I, *Divanul*, ed. V. Cândea, București, Editura Academiei, 1974, 103–405.

CIst.1700–50 – Constantin Cantacuzino, *Istoria Ţării Româneşti*. Ed.: *Istoria Ţărâi Rumâneşti atribuită stolnicului Constantin Cantacuzino*, ed. O. Dragomir, București, Editura Academiei Române, 2006, 145–202.

CLM.1700–50 – Miron Costin, *Letopiseţul Ţărâi Moldovei.* Ed.: M. Costin, *Opere*, ed. P. P. Panaitescu, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958, 41–201.

BDD-A30637 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:15 UTC)

DLR [= DA] – *Dicţionarul limbii române,* Tomul I, *A–B*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2010.
DLR – *Dicţionarul limbii române,* Tomul XVII, *Ţ–U*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2010.
DPar.1683 – Dosoftei, *Parimiile preste an*, 1683, ed. M. Ungureanu, Iaşi: Editura Universităţii „Al. I. Cuza", 2012, 95–356.
FD.1592–604 – *Floarea darurilor.* Ed. Alexandra Roman Moraru, Bucureşti, Editura Minerva, 1996 (*Cele mai vechi cărţi populare în literatura română,* 1), 119–182.
NL.~1750–66 – Ion Neculce, *Letopiseţul*. Ed. Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei şi O samă de cuvinte*, ed. I. Iordan, Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, ed. a II-a, 1959, 31–388.
PO.1582 – *Palia de la Orăştie.* Ed. V. Pamfil, Bucureşti, Editura Academiei, 1968.
Prav.1581 – *Pravila ritorului Lucaci*. Ed. I. Rizescu, Bucureşti, Editura Academiei, 1971, 161–83.
Sind.1705 – *Sindipa.* Ed. M. Georgescu, Bucureşti, Editura Minerva, 1996 (*Cele mai vechi cărţi populare în literatura română,* 1), 249–315.
Trésor de la langue française, atilf.fr
VE.1703 – *Viaţa lui Esop.* Ed. Violeta Barbu, Bucureşti, Editura Minerva, 1999, 175–208.
VRC.1645 – Varlaam, *Răspunsul împotriva catihismusului calvinesc.* Ed.: Varlaam, *Opere*, *Răspunsul împotriva catihismusului calvinesc*, ed. M. Teodorescu, Bucureşti, Editura Minerva, 1984, 143–230.

BIBLIOGRAFIE

Botez, Dragomirescu, 2019 = Mădălina Botez, Adina Dragomirescu, „Un processus de grammaticalisation inattendu: de 'prendre, empoigner, saisir' à 'commencer' et 'devenir' en roumain", comunicare prezentată la *Le XXIXe Congrès International de Linguistique et de Philologie Romanes*, Copenhaga, 1–6 iulie.

Bybee, Perkins, Pagliuka, 1994 = Joan Bybee, Revere Perkins, Wiliiam Pagliuka, *The Evolution of Grammar. Tense, Aspect, and Modality in the Languages of the World,* Chicago, London, The University of Chicago Press.

Dik, 1987 = Simon C. Dik, „Copula auxiliarization: How and why?", în: Martin Harris, Paolo Ramat (ed.), *Historical Development of Auxiliaries,* Berlin/New York/Amsterdam, Mouton de Gruyte, Dik, Simon C., Copula auxiliarization: How and why?, p. 53–84.

Dragomirescu, 2016 = Adina Dragomirescu, „The subject(ive) predicative complement", în SOR: 151–163.

Dragomirescu, Nicolae, 2014 = Adina Dragomirescu, Alexandru Nicolae, „The multiple grammaticalization of Romanian *veni* 'come'. Focusing of the passive construction", în : Maud Devos, Jenneke van der Wal (ed.), Come *and* go *off the beaten of grammaticalization path,* Berlin, Mouton de Gruyter, 69–100.

GALR I, II = *Gramatica limbii române,* 2008, coord. Valeria Guţu Romalo, Bucureşti, Editura Academiei Române.

GBLR = *Gramatica de bază a limbii române,* coord. Gabriela Pană Dindelegan, Bucureşti, Univers Enciclopedic.

Guţu Romalo, 1961 = Valeria Guţu Romalo, „Semiauxiliare de aspect?", în „Limba română", X, 1, 3–15.

Harris, Campbell, 1995 = Alice C. Harris, Lyle Campbell, *Historical Syntax in Cross-Linguistic Perspective,* Cambridge, Cambridge University Press.

Heine, 1993 = Bernd Heine, *Auxiliaries. Cognitive Forces and Grammaticalization,* New York/Oxford, Oxford University Press.

BDD-A30637 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:15 UTC)

Heine, 2002 = Bernd Heine, „On the role of the context in grammaticalization", în: Ilse Wischer, Gabriele Diewald (ed.), *New Reflections on Grammaticalization,* Amsterdam/Philadelphia, Benjamins, 83–101.
Heine, Kuteva, 2002 = Bernd Heine, Tania Kuteva, *World Lexicon of Grammaticalization,* Cambridge, Cambridge University Press.
Iordan, 1950 = Iorgu Iordan, „Note sintactice", în „Studii și cercetări lingvistice", I, 2, 269–279.
Roberts, Roussou 2013 = Ian Roberts, Anna Roussou, *Syntactic Change,* Cambridge, Cambridge University Press.
SOR = Gabriela Pană Dindelegan (ed.), *The Syntax of Old Romanian,* Oxford, Oxford University Press.
Stolova, 2015 = Natalia I. Stolova, „Expressing Time trought Space: A Comparative Diachronic Perspective on Romance Periphrastic Past and Future", în: Martine Coene, Liliane Tasmowski (coord.), *On Space and Time in Language,* Cluj-Napoca, Editura Clusium, 193–207.
Timotin, 2016 = Emanuela Timotin, 2016, „Corpus", în: SOR, p. 639–648.
Van Peteghem, 1991 = Marleen Van Peteghem, *Les phrases copulatives dans les langues romanes,* Wilhelmsfeld, Gottfried Egert.

A (SE) ȚINE 'KEEP' – FROM LEXICAL VERB TO COPULA AND ASPECTUAL VERB

(Abstract)

This paper discusses the mechanism by which the Romanian verb *a (se) ține* 'keep' became a copula and an aspectual verb. The corpus analysis focuses on the contexts which favoured the passage from lexical to copula and aspectual verb. Other relevant aspects are brought into discussion: the ambiguity of the constructions which allowed the re-analysis, the role of the preposition *ca* 'like, as', also ambiguous in certain contexts, the spread of these verbs with clausal complements, indicating a higher degree of grammaticalisation. The more general proposal is that motion verbs (with or without change of location) become both aspectual and copula verbs, partially preserving their lexical (deictic) meaning.

Cuvinte-cheie: verb de mișcare, verb aspectual, verb copulativ, reanaliză.

Key words: motion verb, aspectual verb, copula, re-analysis.

Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti",
București, Calea 13 Septembrie nr. 13
Facultatea de Litere, Universitatea din București
Str. Edgar Quinet nr. 5–7
Institutul de Cercetări al Universității din București
adina.dragomirescu@lingv.ro

BDD-A30637 © 2018 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:15 UTC)